

Europautvalget

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

20. SEPTEMBER 2019

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget, sendt 12. september. Møtet finner sted 20. september. Fra regjeringen møter utenriksminister Ine Eriksen Søreide og justisminister Jøran Kallmyr. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet nedenstående bakgrunnsinformasjon knyttet til sakene på dagsordenen og andre aktuelle EU/EØS-saker.

Justisminister Kallmyr vil redegjøre for:

- Forberedelser innen eget fagområde i forbindelse med brexit
- Overlevering av lovbytere mellom EU, Island og Norge

Andre aktuelle saker på justisområdet:

- Midlertidig, europeisk løsning for migranter som reddees i Middelhavet

Utenriksminister Eriksen Søreide vil redegjøre for:

- Brexit
- Ny ledelse i EUs institusjoner
- Status for EØS-midlene første halvår 2019
- EUs nye kontrollforordning på matområdet
- Rapporteringspliktsaken

Justisminister Kallmyr vil redegjøre for:

Regjeringen varslet i brev til Europautvalget 12. september at justisministeren på møtet 20. september ville orientere om forberedelser innen eget fagområde i forbindelse med brexit og møter han har hatt i sommer med europeiske kollegaer om en midlertidig, europeisk løsning for migranter som reddes i Middelhavet. I nytt brev fra Utenriksdepartementet av 18. september varsler justisministeren at han ikke lenger vil orientere om en midlertidig, europeisk løsning for migranter som reddes i Middelhavet, men at han istedenfor ønsker å orientere om avtalen om overlevering av lovbrytere mellom EU, Island og Norge, som trer i kraft 1. november. Stortingets faggrupper på EU/EØS har allikevel valgt å ta med bakgrunn om situasjonen i Middelhavet under «Andre aktuelle saker på justisfeltet» (litt lenger ned) siden dette kan være av interesse for Europautvalget, og siden kontrameldingen fra regjeringen mht. dagsorden kom såpass sent før utsendelse av informasjonspakken.

Justissektoren og brexit

Dersom Storbritannia går ut av EU uten en avtale, vil dette påvirke justissamarbeidet mellom Norge og Storbritannia som i dag følger av avtaler Norge har inngått med EU.

I [regjeringens innledende brexit-kartlegging fra 2017](#) omtales Dublin/asyl-samarbeidet. Regjeringen skriver at når Storbritannia går ut av Dublin-samarbeidet, kan det påvirke migrasjonsbevegelsene mellom gjenværende Dublin-land og Storbritannia, og det vil sannsynligvis oppstå spørsmål om hvilket land som er ansvarlig for en asylsøker (første asyllandsprinsippet), noe som i dag reguleres av Dublin-regelverket.

Regjeringen skriver i samme kartlegging at norsk politi og rettsvesen i dag samarbeider tett med Storbritannia innenfor rammen av EUs regelverk for sivile saker, straffesaker og utlevering av lovbrytere. Disse områdene reguleres imidlertid også av annet internasjonalt regelverk som fortsatt vil være gjeldende for Norge og Storbritannia og som vil danne grunnlag for et fortsatt samarbeid når Storbritannia går ut av EU. Etter Storbritannias uttreden vil et fortsatt effektivt politisamarbeid og rettslig samarbeid være viktig i tillegg til et nært samarbeid om håndtering av asylsøkere.

På regjeringens nettsider er artikkelen «[Hva betyr brexit for deg?](#)» publisert. Artikkelen berører spørsmål som kan oppstå dersom det blir en «hard brexit», det vil si ingen avtale mellom Storbritannia og EU. I artikkelen omtales hvilke konsekvenser brexit vil få på følgende områder som ligger under Justis- og beredskapsdepartementets område:

- Industrielle rettigheter
- Hvorvidt det vil være tillatt med parallellimport fra Storbritannia av varer beskyttet av immaterialrett ved en «no deal».

Hva gjelder **industrielle rettigheter**, fremgår at dette er internasjonalt regulert i WTO og Wipo, og at Storbritannia er selvstendig part i flere av konvensjonene. Dette bidrar til at grunnleggende prinsipper innen industrielle rettigheter, og internasjonale søknads- og registreringsordninger videreføres i Storbritannia også etter uttreden fra EU.

På patentområdet er Storbritannia part i Den europeiske patentkonvensjonen, som er en frittstående konvensjon uavhengig av EU. Dette endres ikke ved Storbritannias uttreden fra EU, dvs. at europeiske patenter fortsatt vil kunne meddeles med virkning for Storbritannia etter uttreden. Storbritannias uttreden vil kunne ha betydning for såkalte enhetlige industrielle rettigheter innen EU, som EU-varemerke og EU-design. Slike EU-rettigheter er uansett ikke del av EØS-avtalen, og vil derfor ikke ha virkning i Norge. Mer informasjon om konsekvenser av Storbritannias uttreden fra EU for industrielle rettigheter finnes på [Patentstyrets nettsider](#).

Hva gjelder spørsmål om **parallellimport** fra Storbritannia av varer beskyttet av immaterialrett ved en «no deal», har Storbritannia så langt varslet at de [fortsatt vil anvende EØS-regional konsumpsjon](#) av immaterialrettigheter (opphavsrett, varemerke, patent, design mv.) i en «no deal»-situasjon. EØS-regional konsumpsjon innebærer at når en vare beskyttet av en immaterialrettighet er brakt på markedet i EØS-området første gang av rettighetshaveren selv, eller av noen med rettighetshaverens samtykke, kan denne varen videreselges av andre utenom rettighetshaverens distribusjonsnett i hele EØS-området uten hinder av immaterialrettigheter, også kjent som parallellimport.

Av [regjeringens nettsider](#) fremgår at det, i tillegg til «non deal»-avtalen om borgernes rettigheter som er inngått med Storbritannia og vedtatt av Stortinget i vår (og som er omtalt under [«Brexit»](#) lenger ned), er gjort følgende regelverksendringer på Justisområdet som skal avhjelpe negative konsekvenser dersom Storbritannia skulle tre ut av EU uten en utmeldingsavtale:

- Det er innført overgangsregler i [Advokatforskriften](#). I forskriftens § 9-1a er gitt overgangsregler for å sikre at alle som har fått norsk advokatbevilling eller er blitt autorisert som advokatfullmektig før Storbritannias utreden skal beholde sine tillatelser. Det er også fastsatt at personer som er etablert i Norge med britiske advokattitler før utredelsesdatoen gis rett til å utøve yrket ut 2020. Det er også fastsatt forskrifter som regulerer utfasing av det sivilrettslige og strafferettslige samarbeidet med Storbritannia som i dag i stor grad foretas i henhold til konvensjoner hvor EU er part.
- I tillegg er det fastsatt [forskrift om overgangsregler ved Storbritannias utreden fra EU](#) på Justis- og beredskapsdepartementets områder. Forskriften regulerer utfasing av det sivilrettslige og strafferettslige samarbeidet med Storbritannia som i dag i stor grad foretas etter konvensjoner hvor EU er part.

Overlevering av lovbrøtere mellom EU, Island og Norge

Siden denne saken ble meldt inn av regjeringen kort tid før Europautvalgsmøtet, har det vært liten tid til å se på den i stor detalj. Saken henviser allikevel til en [avtale mellom EU, Island og Norge om overleveringsprosedyre](#) mellom medlemslandene i EU og Island og Norge (arrestordre). Avtalen ble signert i 2006. I sommer godkjente det siste EU-landet, Italia, avtalen, og den er nå klar for å tre i kraft 1. november i år. EU publiserte 30. august en oversikt over EU-landenes (og Norge og Islands) [«notifications and declarations»](#). NRK skriver 18. juli at avtalen kan [sørge for utlevering av terrordømte nordmenn](#) til Italia. For mer informasjon om bakgrunnen for og innholdet i avtalen viser vi til notatet [Norske myndigheters fullbyrdelse av en europeisk arrestordre](#) i Perspektiv-serien til Stortingets utredningsseksjon. Notatet er skrevet av Alf Butenschøn Skre. Nedenfor er sammendraget i notatet:

Justissamarbeidet på strafferettens område i EU har gjennomgått en betydelig utvikling det siste tiåret. Medlemsstatene har i stadig større grad forpliktet seg til å anerkjenne og fullbyrde strafferettslige rettsavgjørelser fra andre medlemsstaters domstoler uten forutgående overprøving. Norge og Island har inngått en avtale med EU om anerkjennelse og fullbyrdelse av én type rettsavgjørelser, nemlig «europeisk arrestordre», som kan beskrives som en forenklet prosess for utlevering av personer som er ettersøkt for straffbare forhold. Norges forpliktelser etter avtalen er gjennomført i intern norsk rett gjennom vedtakelsen av arrestordreloven av 2012. Avtalen og arrestordrelovens bestemmelser om europeisk arrestordre har ennå ikke trådt i kraft, og foreløpig reguleres dermed forholdet mellom Norge og EU av utleveringskonvensjonen av 1957 og utleveringsloven.

Europeisk arrestordre medfører en rekke prinsipielt viktige endringer sammenlignet med tradisjonelle regler om utlevering. Satt på spissen kan norske myndigheter som følge av avtalen og arrestordreloven bli forpliktet til å bistå EU-stater i å straffeforfølge norske statsborgere som befinner seg i Norge for handlinger begått i utlandet som ikke nødvendigvis ville være straffbare

etter norsk rett, uten at norske myndigheter har anledning til å ta stilling til om det foreligger skjellig grunn til mistanke for et straffbart forhold.

Et prinsipielt viktig trekk ved avtalen og arrestordreloven er at Norge ikke lenger vil gi egne statsborgere et vern mot EU-staters straffeforfølgning. Dette utgjør et markant brudd med tradisjonelle regler for utlevering. Utleveringslovens krav om at handlingen som den utenlandske straffesaken gjelder, må være straffbar etter norsk rett, blir videreført som hovedregelen i saker som gjelder europeisk arrestordre, men det oppstilles to omfattende unntak som gjør at norske myndigheter er forpliktet til å bistå også i visse saker hvor handlingen er straffbar kun etter den andre statens strafferett. Gjennomgangen viser at yttergrensene for disse unntakene kan være uoversiktlige, og at de til en viss grad kan flyttes ensidig av hver enkelt stat gjennom nasjonale lovvedtak.

For å fullbyrde en europeisk arrestordre kan norske myndigheter benytte straffeprosessuelle tvangsmidler. Arrestordreloven innfører en presumsjon for pågrepelse og varetektsfengsling av ettersøkte personer, og setter således til side de alminnelige reglene om pågrepelse og fengsling i norsk straffeprosess som kommer til anvendelse på saker som behandles etter utleveringsloven. Det påvises en mulig inkurie i arrestordrelovens vilkår for varetektsfengsling av personer under 18 år, og en mulig inkurie hva gjelder adgangen til å benytte isolasjon under varetektsfengsling i påvente av utlevering/overlevering. Det drøftes hvorvidt det også gjelder en presumsjon for bruk av andre tvangsmidler enn pågrepelse og varetektsfengsling dersom arrestordren inneholder en begjæring om bruk av slike tvangsmidler. Endelig drøftes holdbarheten av premisene for innføringen av en presumsjon for varetektsfengsling, og om det er gitt en rettspolitisk adekvat begrunnelse for denne utvidelsen av hjemmelen for bruk av varetektsfengsling sammenlignet med alminnelige straffeprosessuelle regler.

Andre aktuelle saker på justisområdet:

Midlertidig, europeisk løsning for migranter som reddes i Middelhavet

Denne saken var opprinnelig meldt inn av regjeringen som en sak for dagsordenen for møtet i Europautvalget 20. september (ved brev av 12. september), men ble foreslått tatt av dagsordenen i nytt brev fra Utenriksdepartementet 18. september. Stortingets faggruppe på EU/EØS velger allikevel å skrive om saken siden den kan være av interesse for Europautvalget.

«Situasjonen i Middelhavet viser hvor viktig det er med en langsiktig europeisk løsning på migrasjonsutfordringene». Det skrev utenriksminister Ine Eriksen Søreide og justis- og innvandringsminister Jørund Kallmyr i [en kronikk på NRK ytring 2. september](#) i år. I tillegg til en slik løsning må også tiltrekningsfaktorene reduseres skriver de. Statsrådene viste til at Norge i sommer har deltatt aktivt i diskusjoner på EU-møter i Helsingfors og Paris. Her har det blant annet vært drøftet å opprette en fordelingsmekanisme for migranter som kommer over Middelhavet. Imidlertid har europeiske land svært ulike syn på hvordan situasjonen skal løses og det har derfor ikke vært mulig å oppnå enighet. EUs justis- og innenriksministre skal møtes på Malta 23. september. Målet er en midlertidig enighet om fordelingen av migranter som reddes på havet.

Den norske regjeringen [sa i august nei til en formell henvendelse fra Frankrike](#) om å ta imot noen av migrantene som hadde blitt plukket opp i Middelhavet av skipene «Open Arms» og «Ocean Viking». Frankrike og fem EU-land sa seg villige til å ta imot og behandle asylsøknadene til de omkring 500 personene om bord. Kallmyr grunnga avslaget med at de grunnleggende mekanismene *«... for å forhindre at folk setter ut på sjøen ikke er på plass. Dette gjelder for eksempel silings-system, sånn at vi raskt kan sende tilbake dem som ikke skal ha opphold i Europa tilbake til Afrika. Og før det er på plass, ønsker ikke vi å delta i en fordeling.»*

[Tall fra FNs flyktningebyrå](#) viser at det så langt i år har kommet vel 67 000 migranter Europa (mot 141 000 i hele 2018). Av disse har vel 52 000 kommet sjøveien over Middelhavet. Mens det de siste årene har kommet flest til Hellas og Italia, er det nå Hellas (36 386) og Spania (19 782) flest kommer til. 928 personer er registrert omkommet og savnet så langt i år (mot 2277 i fjor og 5096 i 2016). Både greske og tyske myndigheter har uttrykt bekymring for at det den siste tiden igjen har vært en økning i antallet flyktninger som kommer til Hellas. Samtidig [skriver Adresseavisa 17. september](#) at det i det i juli kom nesten 63 000 asylsøknader i EU. Dette er en økning på 26 prosent fra måneden før. EU ble 12. september enige om å forlenge mandatet til [EUNAVFOR MED operation Sophia](#) med 6 måneder fra 30. september. Operasjonen har som mål å identifisere og hindre båter som er involvert i menneskesmugling i Middelhavet. Etter press fra Italia har operasjonen siden mars i år bare omfattet fly. Politico skrev 12. september at det kan bli enighet om å utvide operasjonen til båter igjen.

Tall fra UDI viser at det ved utgangen av juni hadde kommet 982 asylsøkere til Norge første halvår 2019. I fjor kom det samlet 2655 asylsøkere til landet. I hele [2017](#) var det 3560 asylsøkere i Norge, inkludert 1252 søkere som ble overført gjennom EUs relokiseringsprogram. 126 personer ble returnert i perioden januar til juli 2019.

UDI har tidligere vist til at en viktig grunn til det lave antallet asylsøkere i Norge er grense- og ID-kontroller i Europa. [Norge har siden 26. november 2015 gjennomført midlertidig kontroll](#) på deler av den indre grensen. De to første årene ble det begrunnet i grenseforordningens artikkel 29. Artikkelen åpner for kontroll på grunn av alvorlige og vedvarende mangler ved yttergrensekontrollen, som utgjør en alvorlig trussel mot offentlig orden eller sikkerhet. Etter november 2017 har begrunnelsen vært knyttet til grenseforordningens artikkel 25, med grunnlag i terrortrusler. Norge forlenget grensekontrollen på nytt i april 2019.

I forbindelse med forslag til revisjon av Schengen-grenseforordningen [kritiserte Europaparlamentet i 2018 Norge og de fem andre Schengen-landene](#) som da hadde hatt midlertidig grensekontroll i tre år. Ansvarlig komite i Europaparlamentet foreslo at reglene for dette skjerpes: Kortere tidsperiode, strengere krav til dokumentasjon og endret beslutningsprosess. Forslaget til revisjon ble lagt frem av Europakommisjonen i 2017. Trilogforhandlinger mellom Rådet, Parlamentet og Kommisjonen startet i januar 2019, men er ikke konkludert før valget i mai. Kommisjonen ønsker blant annet å sikre at indre grensekontroll forblir et unntak som bare blir brukt dersom det er nødvendig og forholdsmessig. Det foreslås at en forlengelse ut over ett år ikke lenger skal være en nasjonal beslutning, men at den skal vedtas av Rådet, med utgangspunkt i en anbefaling fra Kommisjonen. Rådet står fast på at forlengelse ut over ett år fortsatt skal være en nasjonal beslutning. Uenigheten er hovedgrunnen til at man ikke er blitt enige.

[Rådet vedtok også 18. september 2018 en rekke anbefalinger til Norge](#) om tiltak for å rette opp mangler som ble funnet i en Schengen-evaluering av Norge høsten 2017. Rådets anbefalinger dekker tre områder: Grensekontroll, politisamarbeid og visumpolitikk. I november 2018 kom ytterligere tre knyttet til [Schengens informasjonssystem SIS](#), retur og om personvern.

På [toppmøtet i oktober 2018 var EUs stats- og regjeringssjefer](#) enige om behovet for å styrke grensekontrollen, reformere Dublin-systemet, styrke samarbeidet med tredjeland, få bedre system for retur og stanse irregulær migrasjon. Imidlertid er det stadig stor avstand mellom landene om den konkrete oppfølgingen. Europaparlamentet har flere ganger kritisert EU-landene for manglende framgang. Det gjelder ikke minst [forslaget til revisjon av Dublin-forordningen](#) (asyl). Europaparlamentet har vedtatt en posisjon om at EU-landene skal motta asylsøkere etter en fordelingsnøkkel basert på BNP og befolkning. Blant EUs medlemsland er det stor uenighet mellom EUs medlemsland både om fordelingsnøkkelen, og i hvilken grad landene skal være forpliktet til å ta imot asylsøkere.

Mens det er stor uenighet knyttet til den felles asylpolitikken, er det mer enighet om behovet for styrket kontroll med yttergrensene. EU har gjennomført og foreslått flere tiltak for å bedre kontrollen. Dette omfatter bl.a. styrket kontroll med id og reisedokumenter for EU- og EØS-borgere, nytt elektronisk inn- og utreiseprogram i Schengen for tredjelandsborgere og et system for reiseopplysninger- og tillatelser etter modell av det amerikanske ESTA-systemet. EU har vedtatt å styrke grense- og kystvaktbyrået Frontex blant annet med å etablere en stående styrke på 10 000 personer innen 2027. Regjeringen har vært positiv til å styrke arbeidet med å sikre Schengens yttergrenser, men også lagt vekt på «... at forvaltningen av yttergrensene primært er et nasjonalt ansvar og at byråets mannskapsstyrke, ansvar og oppgaver må tilpasses dette». [Den påtroppende kommisjonspresidenten](#) von der Leyen har tatt til orde for at styrken bør være på 10 000 alt i 2024.

Toppmøtet i oktober 2018 la også vekt på å utvikle et langsiktig partnerskap mellom EU og Afrika for å styrke den økonomiske utviklingen der. Uten vekst og utvikling i Afrika vil ikke migrasjonspresset mot Europa avta. EUs plan for eksterne investeringer og EUs flergiverfond for Afrika skal blant annet bidra til dette. I sin redegjørelse 8. november 2018 viste utenriksministeren til at Norge tar sin del av ansvaret, blant annet gjennom bidrag til EUs flergiverfond.

Utenriksminister Eriksen Søreide vil redegjøre for:

Brexit

Siste utvikling i London

Storbritannias nye statsminister, Boris Johnson, har proklamert at han skal ta landet ut av EU 31. oktober [«do or die»](#). Han ønsker en ny eller revidert skilsmisseavtale med EU, men er mer enn villig til å forlate EU også uten en avtale. Målet for Johnson er å erstatte «backstop»-løsningen for grensespørsmålet mellom Irland og Nord-Irland med alternative kontrollmekanismer. Merkel og Macron ga i møter i Berlin og Paris i august Boris Johnson 30 dager på å komme opp med konkrete forslag. Boris Johnson hevder i mellomtiden å ha kommet langt i forhandlingene med EU («huge progress») og skal [etter sigende ha et forslag klart](#). Forslaget skal visstnok legge opp til et felles irsk marked for mat og landbruk hvor toll og kontroll av andre varer skal utføres et annet sted enn ved grensen. Utfordringen (for EU) skal være at den britiske regjeringen ikke ønsker å overlevere forslaget mer formelt (skriftlig) ennå. Den påståtte fremdriften i forhandlingene [avkrefte derfor så langt av EU](#). EUs sjefsforhandler, Michel Barnier, uttalte 12. september at det [ikke foreligger noen konkrete forslag](#) fra britene som tilsier at forhandlingene om «backstop»-løsningen kan gjenåpnes. Den irske statsministeren uttalte etter et møte med Boris Johnson i Dublin 9. september at den britiske statsministeren «*is acting in good faith*», men at [partene fremdeles står langt fra hverandre](#). Han advarte også i møtet om at [«no deal» ikke vil representere et «clean break»](#), men vil føre til nye tunge forhandlinger om de samme vanskelige spørsmålene.

Litt avhengig av hvilke analytikere man lytter til, er det svært usikkert hva som faktisk er realistisk å få til før 31. oktober. Charles Grant, lederen for den britiske tankesmien Centre for European Reform (CER) hevder i en [twittertråd 12. september](#) at en avtale «*is more likely than I had thought*» og at noe av [løsningen kan ligge hos Frankrike](#) som ifølge ham (og andre) skal være mer villig til kompromisser enn tidligere. Samtidig var det lite i [møtet mellom Kommisjonspresident Jean Claude Juncker og Boris Johnson](#) i Luxembourg 16. september som antydte at en avtale var nærliggende. Juncker understreket at det var den britiske statsministerens ansvar å legge frem «*legally operational solutions*», og at EU fremdeles ventet på konkrete forslag. Luxembourgs statsminister, Xavier Bettel, avviste også den britiske statsministerens påstander om fremdrift i forhandlingene og sa på en planlagt *felles* pressekonferanse i etterkant av sitt møte med Boris Johnson, en pressekonferanse Johnson valgte å *ikke* stille opp på, at ansvaret for en løsning nå ene og alene lå i Boris Johnsons hender.

«Benn Act» – ny utsettelse?

I mellomtiden har det britiske parlamentet vedtatt en lov (den såkalte «Benn Act» etter et forslag fra parlamentsmedlem Hilary Benn fra Labour) om at regjeringen må be EU om enda en utsettelse dersom Boris Johnson ikke har konkludert en ny avtale med EU og fått denne godkjent av det britiske parlamentet innen 19. oktober. Loven stipulerer da at regjeringen må be om en ny utsettelse til 31. januar 2020. Johnson har så langt sagt at han *ikke* vil følge loven ([«I'd rather be dead in a ditch»](#) enn å be om en utsettelse skal han ha sagt). Han opprettholdt dette under besøket til Luxembourg 16. september og sa at Storbritannia vil gå ut av EU 31. oktober uansett, med eller uten en avtale. I mellomtiden er parlamentet stengt (prorogert) frem til 14. oktober mens regjeringen forhandler videre med Brussel. Parlamentet har også stemt ned regjeringens forslag om nyvalg før 31. oktober. Beslutningen om å stenge parlamentet er klagd inn for domstolene, og britisk [høyesterett behandler saken 17.-19. september](#).

Noe av utfordringen er fremdeles at det britiske parlamentet bare er tydelig (gang på gang, og nå ved lov) på hva det er *imot*, mens det fremdeles ikke har greid å samle seg om hva det faktisk er *for* i forholdet til EU. Det blir interessant å se om dette vil endre seg når parlamentet igjen samles i midten av oktober, eller om det vil komme til uttrykk i et eventuelt nytt parlament dersom det blir nyvalg etter 31. oktober.

Samtidig melder Politico at det er en utfordring at parlamentet ikke greide å vedta viktige brexit-lover før det ble prorogert 9. september. Det vil si at regjeringen på nytt må presentere lovforslag på landbruk, fiskeriforvaltning, handel, finanstjenester, og immigrasjon og velferd i trontalen 14. oktober. Spørsmålet er da om parlamentet blir ferdig med behandlingene av disse sakene i tide før en brexit.

For utviklingen i Storbritannia fra nyttår frem til Theresa Mays avgang som partileder og statsminister, inkludert de tre gangene det britiske parlamentet avviste hennes skilsmisseavtale, se mer informasjon i [forrige informasjonspakke](#) og [tidligere pakker](#).

EU-forberedelser for et «non deal»-scenario

EU og EUs medlemsland har gjort omfattende forberedelser for et «non deal»-scenario. Europakommisjonen har foreslått beredskapsplaner med lovgivning og tiltak i sektorer som vil være spesielt utsatte ved et «non deal»-scenario. Mye av dette vil være EØS-relevant og vil derfor få (og har allerede fått) betydning for Norge og de andre EØS EFTA-landene.

I sin [sjette brexit-beredskapsmeddelelse](#) 4. september 2019 oppfordrer Kommisjonen alle aktører til å forberede seg på et «no deal»-scenario. Kommisjonen publiserte samme dag en [detaljert sjekkliste](#) for næringslivsaktører som har handelsrelasjoner med Storbritannia. For å unngå unødig avbrekk i handelen, må alle parter som er involvert i verdikjeder med Storbritannia, være klar over sitt ansvar og de påkrevde formalitetene ved grenseoverskridende handel. Sjekklisten bygger på tidligere meddelelser og 100 notater til ulike aktører og sektorer («stakeholder notices»). I sin meddelelse understreker også Kommisjonen at den for fiskerisektoren og for Storbritannias deltakelse i EUs budsjett vil ha samme beredskap i 2020 som i 2019.

Også Norge og Storbritannia har publisert detaljert beredskapsinformasjon til ulike aktører og sektorer ([«Hva betyr brexit for deg?»](#) og [«Get ready for Brexit: check what you need to do»](#)).

Europaparlamentet

Den nye Europaparlamentet er forventet å vedta en ny resolusjon om brexit 18. september, med bred støtte fra EPP, S&D, Renew Europe (tidligere ALDE), Greens/EFA og EUL/NGL. Den understreker at den opprinnelige skilsmisseavtalen er den beste avtalen tilgjengelig og at eventuelle alternativer til «backstop»-løsningen må oppfylle samme funksjon som «backstop»-løsningen selv, nemlig å hindre en fysisk grense mellom Irland og Nord-Irland og sikre integriteten

i det indre marked. Europaparlamentet understreker videre at det vil være Storbritannias ansvar om det blir «no deal».

Hva betyr alt dette for Norge

«Det er altså i dag ikke mulig å være sikker på når Storbritannia vil forlate EU. Vi vet heller ikke om de vil forlate EU med eller uten en avtale. Denne usikkerheten er utfordrende for alle, også for Norge. Vi må være forberedt på flere potensielle utfall. Og det er vi. [...] Vi har med andre ord kommet så langt vi kan i forberedelsene på vår side, gitt den usikkerheten og uforutsigbarheten som fortsatt råder.» Dette uttalte utenriksminister Eriksen Søreide i sin [redegjørelse til Stortinget 9. mai](#).

Regjeringens beredskap ble også understreket av næringsministeren etter [møter med britiske kolleger i London 11. september](#): «Brexit skal forstyrre så lite så mulig, og den britiske regjeringen er opptatt av å understreke at de ikke melder seg ut av verden. Vi har inngått fire midlertidige avtaler som trer i kraft i det britene går ut av EU uten en avtale». Samtidig er næringsministeren bekymret for følgene på kort sikt av at britene krasjer ut av EU: «Da skal de bygge opp sin grensekontroll med tollere og har ikke lenger samme regelverk som oss. Jeg er ikke redd for at de innfører en ny toll på norsk fisk, men hvis du er norsk lastebil i en kø som skal slippe inn i landet kan det bli kaos. Vi kan ikke gjøre så veldig mye annet enn å være klar over at det kommer. Vi får ikke kjøre forbi alle andre når vi frakter fysiske varer i lastebil.»

Beredskap for «non deal» brexit

Regjeringen har inngått følgende «no deal»-avtaler og brevveksling med Storbritannia:

- En avtale om borgeres rettigheter, vedtatt av Stortinget, jf. [Innst. 183 S \(2018-2019\)](#).
- En avtale mellom Norge, Island og Storbritannia om handel med varer. Den omfatter også handel med fisk. Sammen med avtalen er det også inngått en erklæring om fremtidig tilnærming til opprinnelsesregler og en brevveksling om tekniske reguleringer (TBT) og sanitære og phytosanitære reguleringer (SPS).
- En avtale om luftfart, legger til rette for at flyene mellom Norge og Storbritannia kommer til å fortsette å gå som i dag.
- En avtale om veitransport, sikrer markedsadgang for både gods- og passasjertransport.
- En [politisk erklæring \(brevveksling\) om videreføring av vilkårene for maritim transportvirksomhet](#), omfatter blant annet anløp og adgang til havnetjenester, adgang til å drive transport i innenriksfart og mannskapsbytte.
- En avtale om fiskeriforvaltning er ferdigforhandlet, med en videreføring av eksisterende soneadgang. Fordi tidspunktet for Storbritannias uttreden av EU ble utsatt, er avtalen ikke signert.

Regjeringen har også publisert detaljert beredskapsinformasjon («[Hva betyr brexit for deg?](#)») til ulike aktører og sektorer. Denne blir kontinuerlig oppdatert. I et møte 4. september 2019 ga utenriksministeren, næringsministeren og fiskeriministeren også en siste [oppdatering til næringslivet](#) om hvordan norske bedrifter må forberede seg på de forskjellige utfallene av brexit. På samme måte som regjeringen har forberedt seg på ulike scenarier, sa ministrene at [næringslivet måtte gjøre det samme](#).

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide sa i sin redegjørelse til Stortinget i mai 2019 at regjeringen også har brukt forskriftsendringer for å forberede seg på brexit, på områder som verdipapirhandel, import av legemidler, yrkeskvalifikasjoner og trygderettigheter.

På grunn av områdets kompleksitet sa utenriksministeren på møtet i Europautvalget 31. januar 2019 at det ikke har vært aktuelt å inkludere handel med (andre) tjenester (enn de nevnt ovenfor) i beredskapsarbeidet. For disse andre tjenestene vil Norges respektive WTO-forpliktelser i tjenesteavtalen GATS være rammen i tilfelle en «no deal». I følge næringsministeren skal grunnen til at britene ikke ønsker en «no deal»-avtale på slike tjenester være at den vil [utløse diskusjoner](#)

[om fri bevegelse av arbeidskraft, noe de skal være skeptiske til](#). Samtidig er ikke næringsministeren spesielt bekymret for situasjonen: «Det er bedrifter som kan ha kontorer i begge land. Jeg er ikke veldig urolig for dette, fordi britene gir signaler om at de ikke vil legge begrensninger på norske tjenesteleverandører».

NHO har [uttalt at de er kritiske](#) til at det bare er noen få uker før Storbritannia bryter ut av EU uten at Norge har inngått noen midlertidig avtale med Storbritannia om utveksling av tjenester. «Norge eksporterer tjenester for 40 milliarder kroner per år til Storbritannia, og dersom landet forlater EU/EØS uten en avtale, oppstår det en voldsom usikkerhet for disse bedriftene», sier NHO-sjef Ole Erik Almlid.

Beredskap for en ordnet brexit

Norge har gjennom [EØS EFTA inngått en egen skilsmisseavtale med Storbritannia](#) (i desember 2018) som gjenspeiler skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia på de områder som er relevante for EØS-avtalen, med spesielt fokus på borgeres rettigheter. Avtalen er riktignok avhengig av at skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia faktisk blir godkjent for å tre i kraft.

Det viktigste for norske aktører (næringsliv, studenter, arbeidstakere...) er nok at en ordnet brexit vil innebære en **overgangsordning** også for EØS EFTA-landene. Det vil bety at de i denne perioden (ut 2020) vil ha samme rettigheter i og markedsadgang til Storbritannia som i dag. Overgangsperioden er *ikke* en del av selve skilsmisseavtalen mellom EØS EFTA-landene og Storbritannia, men regjeringen har sagt både til EU og Storbritannia at overgangsperioden også kan gjelde samtlige avtaler Norge har med EU. Dette har krevd et folkerettslig instrument og egen lovgivning for å sikre at Storbritannia også i Norge vil bli behandlet som om de er medlem av EU i en overgangsperiode, jf. [Innst. 196 S \(2018-2019\)](#) som ble vedtatt av Stortinget 14. mars 2019.

En fremtidig avtale

Overgangsordningen, dersom den inntre, vil sikre forutsigbarhet og vil gi regjeringen tid til å forhandle **en fremtidig handelsavtale** med Storbritannia. Regjeringen presenterte allerede i november 2016 en [handelspolitisk analyse](#) med forventninger til en slik avtale. Regjeringen mener en slik avtale må gi minst like god markedsadgang til Storbritannia som EØS-avtalen, og helst bedre på fisk («Det er i Norges interesse å opprettholde tollfrihet for industrivarer og forbedre markedsadgang for sjømat som ikke har tollfrihet i dag»). I tillegg til tollspørsmål og markedsadgang vil også regler og standarder være et viktig tema for å sikre at handelen av ulike varer kan fortsette på en effektiv måte også etter brexit. Spørsmålet blir også hva Storbritannia evt. vil kreve i gjengjeld dersom Norge ber om bedre markedsadgang for fisk enn i dag? Vil for eksempel Storbritannia da kreve bedre markedsadgang for britiske landbruksprodukter?

I et intervju med NTB 15. juni 2018 sa statsminister Erna Solberg at hun helst vil [kopiere EUs fremtidige handelsavtale med Storbritannia](#): «Det vil være det mest effektive og rasjonelle for oss». Oppfatningen på norsk side skal være at det er fullstendig urealistisk å tro at Norge skal kunne rykke fra feltet og forhandle fram noe helt annet og bedre med britene enn det EU og Storbritannia blir enige om. Tanken skal derfor være at Norge skal prøve å knytte seg tettest mulig opp til den handelsavtalen EU og Storbritannia inngår.

I følge [Finans Norge](#) skal utenriksministeren på møtet med næringslivet 4. september ha sagt om det fremtidige forholdet at noen forhold vil Norge kunne avtale direkte med Storbritannia, hovedsakelig på vareområdet. På andre områder skal hun ha sagt at Norge vil måtte skygge de avtalene som etableres mellom EU og Storbritannia, herunder på finansielle tjenester.

Fiskeriforvaltning

Når det gjelder fremtidige forhandlinger om fiskeriforvaltning, uttalte fiskeriminister Harald Nesvik i et [møte med EUs fiskerikommissær i Brussel i mai](#) at Norge ikke har noen fisk å gi når kvotene i Nordsjøen skal gjøres opp etter brexit. Nesvik understreket at når skilsmissen kommer,

må EU og Storbritannia forholde seg til kvoteavtalen som allerede er forhandlet fram for 2019. «Norge skal ikke legge mer fisk i den potten. De må dele på det de har fått», sier han. Nesvik sa også at Storbritannia kommer til å bli en «formidabel» aktør i nordsjøbassenget etter brexit, og at det er Norges håp at det da vil bli lagt opp til felles fiskeriforhandlinger mellom alle tre: EU, Norge og Storbritannia.

I [et møte med sin britiske kollega, George Eustice](#), i London 12. september var adgangen til å fiske i hverandres soner ett av temaene. Fiskeri- og sjømatminister, Harald, T. Nesvik, uttalte etter møtet: «Det viktige for meg er hvordan brexit påvirker forvaltningen av våre felles bestander som torsk, hyse og makrell. Hvis Storbritannia går ut av EU før årsskiftet, må vi ha klar en fordeling mellom oss når det gjelder fiske i hverandres soner. Som nabo har Norge ikke noe fisk å gi til EU og Storbritannia sitt skilsmisseoppgjør. Vi går inn i drøftingene om utveksling av kvoter ut fra den fordeling som EU og Storbritannia blir enige om seg imellom.»

Ny ledelse i EUs institusjoner

Fordelinga av toppjobbene i Brussel for dei neste fem åra er nå langt på veg klar. David-Maria Sassi (S&D, Italia) vart vald til president for Europaparlamentet 3. juli og Ursula von der Leyen (EPP, Tyskland) vart vald til kommisjonspresident 16. juli. Ho fekk eit knapt fleirtal på 383 røyster i Europaparlamentet. Det var berre 9 fleire enn dei 374 som var nødvendige. Von der Leyen vart vald med støtte frå t.d. dei ungarske og polske regjeringspartia, men utan støtte frå Dei grøne.

Det europeisk råd valde i juli den belgiske statsministeren Charles Michel (Renew Europe) som rådspresident og vart samde om å nominere Josep Borrell (S&D, Spania) som høgrepresentant for utanrikssaker i EEAS og Christine Lagarde (EPP, Frankrike) som president for den europeiske sentralbanken. Det har kome kritikk om den geografiske fordelinga av toppjobbene, spesielt fordi ingen av toppjobbene går til dei sentral- og austeuropeiske landa.

Europaparlamentets finanskomité har alt gjennomført ei høyring av Christine Lagarde. Med 34 mot 11 røyster og 4 fråhaldande ga komiteen grønt lyst til Lagarde tidlegare i september. Europaparlamentets plenum stadfesta godkjenninga i Strasbourg 17. september. EUs stats- og regjeringssjefar skal etter planen formelt utnemne henne på toppmøtet i oktober og ho tar over jobben 1. november. Ho har ein mandatperiode på åtte år.

Ursula von der Leyen lagt lista høgt for den nye Kommisjonen både i [sine politiske retningslinjer](#) og [tala til Europaparlamentet](#) før ho vart godkjent i juli. Ho gav retningslinjene overskrifta «A Union that strives for more» og sa da ho presenterte arbeidsfordelinga i kollegiet at målet er ein geopolitisk Europakommisjon. I talen til Europaparlamentet i juli kom ho med fleire konkrete og ambisiøse lovnadar. Mellom anna lova ho at EU skal bli karbonnøytralt innan 2050 og ho lova ei karbonavgift for import til EU. Ho lova framlegg til minstelønn eller liknande i heile EU «med respekt for ulike nasjonale arbeidsmarknadsmodellar» og ho lova tiltak mot barnefattigdom. Dette skal bidra til å hindre negative fordelingsverknader av globaliseringa. Von der Leyen har også gitt støtte ein rettsstatsmekanisme i EU og sagt det er uaktuelt å kompromisere på dette området.

Mange av lovnadane til von der Leyen vil koste pengar. For å lykkast politisk blir det derfor svært sentralt for henne å få til ei semje om langtidbudsjettet generelt, men også å få med seg medlemslanda på omprioritering. Også Europaparlamentet må godkjenne den endelege ramma for budsjettet. Dei fleste trur nå at ei semje ikkje vil kome før hausten 2020 under det tyske formannskapet. Samstundes gjentok den tyske regjeringa nyleg at den ikkje ynskjer å auke sitt nettobidrag. Utfallet av budsjettdiskusjonane og prioriteringane til den nye Kommisjonen vil også påverke Noreg. Det gjeld både storleiken på kontingenten for å delta Horisont Europa og dei andre programma, men også nytt regelverk til dømes knytt til klima og miljø.

Ved å gje ein del av porteføljane konkrete namn som «*Protecting our European way of life*» og «*Economy that works for people*» er det tydeleg at ho ynskjer å kommunisere EUs politikk tydelegare. Det har samstundes kome kritikk av at ho brukar omgrep som «*European way of life*» på porteføljen som handlar om migrasjon. Ein del spår derfor at denne overskrifta kan forsvinne, men von der Leyen har avvist kritikken og sagt tittelen knyter seg til grunnleggjande europeiske verdiar som det er viktig å slå ring om.

I løpet av sommaren har alle EU-landa kome med sine framlegg til nye kommissærar. Ursula von der Leyen presenterte fordelinga av arbeidsoppgåver mellom dei nominerte kandidatane 10. september, jf. denne [pressemeldinga frå Europakommisjonen](#) og oversikta nedanfor:

POLITICO BREAKING NEWS	
THE VON DER LEYEN COMMISSION: PORTFOLIOS	
Austria: Johannes Hahn BUDGET & ADMINISTRATION	Italy: Paolo Gentiloni ECONOMY
Belgium: Didier Reynders JUSTICE	Latvia: Valdis Dombrovskis EVP ECONOMY THAT WORKS FOR THE PEOPLE
Bulgaria: Mariya Gabriel INNOVATION & YOUTH	Lithuania: Virginijus Sinkevičius ENVIRONMENT & OCEANS
Croatia: Dubravka Šuica VP DEMOCRACY & DEMOGRAPHY	Luxembourg: Nicolas Schmit JOBS
Cyprus: Stella Kyriakides HEALTH	Malta: Helena Dalli EQUALITY
Czech Republic: Věra Jourová VP VALUES & TRANSPARENCY	The Netherlands: Frans Timmermans EVP EUROPEAN GREEN DEAL
Denmark: Margrethe Vestager EVP EUROPE FIT FOR THE DIGITAL AGE	Poland: Janusz Wojciechowski AGRICULTURE
Estonia: Kadri Simson ENERGY	Portugal: Elisa Ferreira COHESION & REFORMS
Finland: Jutta Urpilainen INTERNATIONAL PARTNERSHIPS	Romania: Rovana Plumb TRANSPORT
France: Sylvie Goulard INTERNAL MARKET	Slovakia: Maroš Šefčovič VP INTERINSTITUTIONAL RELATIONS & FORESIGHT
Greece: Margaritis Schinas VP PROTECTING OUR EUROPEAN WAY OF LIFE	Slovenia: Janez Lenarčič CRISIS MANAGEMENT
Hungary: László Trócsányi NEIGHBORHOOD & ENLARGEMENT	Spain: Josep Borrell HR VP A STRONGER EUROPE IN THE WORLD
Ireland: Phil Hogan TRADE	Sweden: Ylva Johansson HOME AFFAIRS

VP-Vice President; **EVP**-Executive Vice President; **HR**-High Representative

Ursula von der Leyen lova før ho vart vald til kommisjonspresident ein 50-50 kjønnsbalanse i sitt kollegium. Med 13 kvinner og 14 menn på lista har ho nådd dette målet. Ho har også tek til orde for kjønnsbalanse i kabinetta til kommissærane. Den politiske fordelinga blant dei nominerte er også relativt god med 10 frå sentrum-venstre (S&D), ni frå sentrum-høgre (EPP), fem frå den liberale gruppa (Renew Europe), ein frå den grønne gruppa og ein frå den konservative gruppa (ECR). Etter å ha gjort ei godt EU-val i mange land, hadde kanskje likevel den grønne gruppa vona på større utteljing, men fordelinga reflekterer i hovudsak fargen på regjeringane i dei respektive medlemslanda.

Som venta får Frans Timmermans (Nederland) og Margrethe Vestager (Danmark) sentrale posisjonar og blir saman med Valdis Dombrovskis (Latvia) såkalla “executive” visepresidentar. Timmermans får ansvar for det grønne skifte og klimatiltak, Vestager for å førebu Europa for den

digitale tidsalderen og Dombrovskis overordna ansvar for finanssektoren. Dombrovskis blir dermed den frå Sentral- og Aust-Europa med høgst posisjon. Kommisjonen blir relativt topptung ved at den i tillegg også får fem andre visepresidentar, inkludert Josep Borrell som har ei dobbeltrolle som visepresident og høgrepresentant med ansvar for EUs utanriksteneste (EEAS). Tsjekiske Vera Jourova blir visepresident med ansvar for verdiar og openheit. Det blir dermed ho som skal ha hovudansvaret for å løyse konfliktane mellom Brussel og regjeringane i Polen og Ungarn.

Dei to andre nordiske kommissærane Ylva Johansson (Sverige) og Jutta Urpilainen (Finland) får ansvar for innanrikssaker og internasjonalt partnerskap respektivt. Det hadde på førehand vore spekulert i om Sverige ville få ansvar for sysselsetting, men den jobben er tiltenkt den luxembourgiske sosialdemokraten Nicolas Schmit. Rumenske Rovana Plumb får ansvar for transport og dermed for å slutføre den såkalla mobilitetspakken. Irske Phil Hogan får ansvar for handel, franske Sylvie Goulard for den indre marknaden og estiske Kadri Simson for energi. Litauiske Virginijus Sinkevičius får ansvar for miljø og hav.

Den britiske regjeringa som går ut i frå brexit 31. oktober, har ikkje nominert ein ny kommissær. Von der Leyen har slått fast at ved ei eventuell ny utsetting av brexit, må Storbritannia nominere ein kandidat.

Kandidatane har nå eit par veker til å sette seg inn i sine fagfelt. Komiteane i [Europaparlamentet skal gjennomføre høyringar frå 30. september til 8. oktober](#). I høyringane vil Europaparlamentet generelt og ulike politiske grupper spesielt prøve å sikre seg lovandar frå kandidatane om ulike politiske initiativ. Etter kvar høyring skriv dei ulike komiteane ei vurdering. Når alle kandidatane er vurdert, stemmer Parlamentet over kommisjonskollegiet samla. Dei siste gongene har det vanlegvis vore eit par kandidatar som ikkje har fått klarsignal frå Parlamentet. Det har ført til endringar i porteføljane eller at land har kome med ein ny kandidat. Endringar har både kome etter at kandidaten har vist svak innsikt i det aktuelle politikkområdet eller at politiske skjellet eller uheldige synspunkt frå fortida har ramla ut av skåpet.

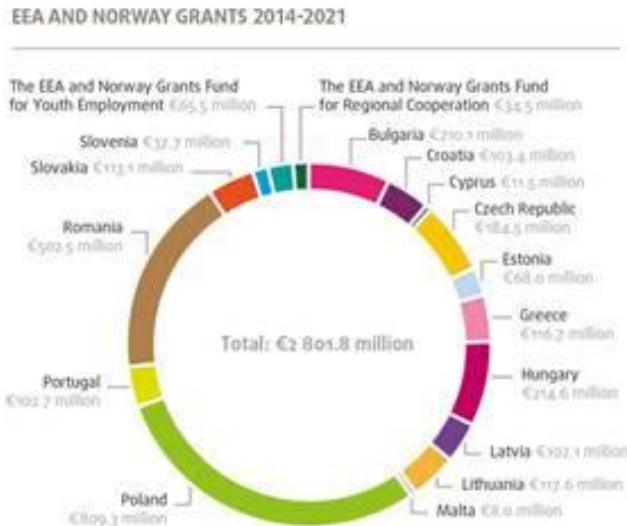
Ved å foreslå Janusz Wojciechowski frå Polen som landbrukskommissær unngår von der Leyen å gje dette landet ansvar for ein portefølje der rettsstatsprinsipp er hovudfokus. Det har likevel kome påstandar om at han har misbrukt EU-middel medan han vart medlem av Europaparlamentet (MEP). Truleg han vil møte mostand i høyringa på grunn av dette og ikkje minst på grunn av den generelle politikken til den polske regjeringa. Den franske kandidaten Sylvie Goulard har tilbakebetalt om lag 450 000 kroner som ho skal ha fått etter uriktig bruk av assistentane sine medan ho var MEP og vil truleg få spørsmål om dette. Det har også kome påstandar om at belgiske Didier Reynders har vore involvert i korrupsjon og kvitvasking i Kongo og Libya medan han har vore belgisk utanriksminister. Ungarske László Trócsányi er tiltenkt ansvar for naboskapspolitikk og utviding. I samband med utvidingsforhandlingar står tilhøve som rettsstat, korrupsjonsnivå og demokrati sentralt. Med fartstid som justisminister i Ungarn dei siste fem åra kan han vente mange spørsmål om rettsstatssituasjonen i Ungarn i høyringa i Europaparlamentet. Også regjeringa i Romania har møtt kritikk for sin politikk på dette området og den rumenske kandidaten vil truleg få spørsmål om dette. Samstundes har det også kome påstandar om korrupsjon knytt til henne.

Det står att å sjå om nokon av kandidatane vil bli bytta ut, eller om Europaparlamentet vil slå seg til ro med rokkeringar i porteføljane. Dersom det er behov for ekstra høyringar har komiteane tid til dette fram til 18. oktober. Etter planen skal plenum i Europaparlamentet votere over kommisjonskollegiet 23. oktober i Strasbourg og den nye Kommisjonen tiltre 1. november.

Status for EØS-midlene første halvår 2019

Generelt om EØS-midlene

EU og EØS/EFTA-landene undertegnet en avtale om en ny periode for EØS-midlene i mai 2016. Formålet er som tidligere å redusere sosiale og økonomiske ulikheter i Europa. Norge skal bidra med om lag 2,8 milliarder euro i perioden. Dette utgjør 97,7 % av bidraget, mens Island dekker 1,6 % og Liechtenstein 0,7 %. Polen er det desidert største mottakerlandet.

Offentlige myndigheter i giver- og mottakerlandene deler ansvaret for gjennomføringen av ordningene, selv om måten ordningene er lagt opp på legger ekstra mye ansvar hos mottakerlandene.

Norge har lagt vekt på tre satsingsområder i perioden:

- 1) Innovasjon, forskning, utdanning og konkurransekraft;
- 2) Miljø, energi og klima; og
- 3) Justis- og innenrikssaker.

I den nye perioden er det også tre fond for hhv. kamp mot ungdomsledighet (65,5 mill. euro), for anstendig arbeid (12,5 mill. euro) og for regionalt samarbeid (34,5 mill. euro). I tillegg til de tre satsingsområdene, har regjeringen også understreket viktigheten av å styrke sivilsamfunnet, forsvare ytringsfriheten og beskytte menneskerettighetsforkjempere og andre utsatte grupper i Europa. «[Norge støtter EUs forsvar av rettsstaten](#)», sa utenriksminister Ine Eriksen Søreide i redegjørelsen 9. mai 2019, og pekte på at respekt for rettsstatsprinsippene også er en forutsetning for at det indre marked og EØS skal fungere, og avgjørende for samarbeid om justis- og politisaker. Regjeringen vil samarbeide med EU for å påvirke regjeringer som undergraver et uavhengig rettsvesen og Den europeiske menneskerettskonvensjonen. Søreide sa at regjeringen vil være særlig oppmerksomme på sivilsamfunnets kår i Europa.

Det er inngått avtaler med 14 av de 15 mottakerlandene og det er nå også inngått en rekke bilaterale programavtaler er nå signert med de ulike mottakerlandene. 12. september ble det blant annet signert avtaler med Polen om fire programmer knyttet til næringsliv, kultur, helse og innenrikssamarbeid. Det ble signert kulturprogram med henholdsvis Bulgaria og Romania samme uke. I september er det også signert en rekke andre programavtaler. Se oversikt over alle signerte program på [hjemmesiden til EEA Grants](#).

Situasjonen i Ungarn

Ungarn er det eneste landet det ikke er signert noen avtale med. Dette skyldes en langvarig uenighet om hvordan midlene til sivilsamfunnet skal administreres. Norge ønsker en uavhengig administrator, mens den ungarske regjeringen ønsker å kontrollere midlene selv. Eriksen Søreide sa i [Stortingets Europautvalg i 19. mars 2018](#) at «Viktigere enn en rask inngåelse av avtaler, er kvaliteten på innholdet. Vi vil derfor bruke den tiden vi trenger til å fremforhandle en god avtale også med Ungarn.» I møtet sa Espen Barth Eide (A) «at det er veldig viktig å stå hardt på det som har vært norsk politikk, at støtte til sivilsamfunn f.eks. ikke skal gjøres med innblanding fra myndighetene.»

Utenriksminister Søreide [møtte sin ungarske kollega i Budapest 22. februar i år](#). Etter møtet uttalte Søreide at hun hadde tatt opp sin bekymring for utviklingen i landet med sin kollega. Hun håpet «en ny avtale om EØS-midler til Ungarn snart kommer på plass slik at vi kan fortsette det gode samarbeidet innen en rekke felt som er viktige for begge land».

Også i forrige periode for EØS-midlene var det uenighet mellom Norge og Ungarn om forvaltningen av midlene. [I 2014 suspenderte derfor regjeringen utbetalingene](#) etter at den ungarske regjeringen flyttet gjennomføringen og kontrollen av den norske støtten ut av sentralforvaltningen. Den norske regjeringen mente dette var et brudd på inngåtte avtaler. [Utbetalingene ble gjenopptatt i desember 2015](#). Vidar Helgesen, som den gang var europaminister, omtaler tiltakene overfor Ungarn i en [artikkel i Morgenbladet 26. april i år](#), og uttaler: «I dag snur Ungarn ryggen til Vesten. Jeg er overrasket og skuffet over at det ikke har kommet svar fra EUs institusjoner».

EU's nye kontrollforordning på matområdet

[Kontrollforordningen \(2017/625\)](#) om offentlig kontroll for å sikre etterlevelse av regelverket for mat, fôr, dyrehelse og dyrevelferd trer i kraft i EU i desember 2019. Den endrer og utvider betraktelig forordningen fra 2004. Den nye forordningen vil få utvidet virkeområdet, og skal fungere som en paraply for alle kontrollbestemmelser i hele matkjeden. (Noen områder er unntatt siden det finnes særskilte regler: vin, veterinære legemidler, dyrevelferd for forsøksdyr, avlsarbeid med dyr, såvarer og godkjenning av plantesorter.)

Den nye kontrollforordningen vil bli tatt inn i EØS-avtalen på førstkommende møte i EØS-komiteen. Det vil bli tatt forbehold om Stortingets samtykke, siden forordningen har budsjettmessige konsekvenser. Forordningen vil bli gjennomført som en forskrift. [Mattilsynet sendte 12. september et utkast til ny forskrift på høring](#), med høringsfrist 15. november 2019.

Informasjonen som er sendt Europautvalget i forkant av møtet, og [Mattilsynets høringsbrev](#) fra 12. september inneholder ulik informasjon om forordningens nye virkeområde, og hvilke områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen. I informasjonen som er sendt Europautvalget står det at virkeområdet har blitt utvidet til følgende områder: plantehelse, animalske biprodukter, økologiske produkter og plantevernmidler. I Mattilsynets høringsbrev omtales også GMO som et av de nye områdene som forordningen dekker. Når det gjelder hva som ikke inngår i EØS-avtalen, og som derfor ikke vil gjelde for Norge, så står det i informasjonen til Europautvalget at dette gjelder plantehelse. Mattilsynets høringsbrev skriver at det også vil gjelde GMO og beskyttede betegnelser for næringsmidler.

Ifølge informasjonen som er sendt Stortinget er det noen bestemmelser i forordningen hvor det er vurdert at det er behov for tilpasningstekst:

- Presisering av at forordningen ikke gjelder for plantehelse. Hovedregelen er at det ikke er nødvendig med denne typen presiseringer, siden det gir seg selv ved vanlig avtalerettslig tolkning. Man har likevel valgt å ta det med av klarhetshensyn. Det står videre at: «Man har vært skeptisk til at en slik tilpasning kan skape uheldig presedens, men har i dialog med EFTA-sekretariatet og UD kommet til at dette kan være den beste løsningen».

- Presisering av at forordningen ikke gjelder handelspolitikk og eksport til tredjeland.
- Fjerne henvisninger til EUs Union Custom Code.
- Vise til EFTAs overvåkingsorgan ESA (i stedet for Kommisjonen) når det gjelder myndighet og mulighet til oppfølging når medlemslandene ikke blir enige om tiltak.
- Sikre at EØS EFTA-landene kan innlemme hastevedtak etter en forenklet prosedyre.

EØS EFTA-landene sendte i mars i år et utkast til en EØS-komitebeslutning med tilpasningstekster til EU.

Den nye kontrollforordningen retter seg i hovedsak til matmyndighetene, med krav og rammer for tilsynsaktiviteten. Den vil imidlertid indirekte også ha stor betydning for næring og befolkning, siden tilsynssystemet skal sikre trygg mat og bidra til god dyrehelse og dyrevelferd, samt ivareta miljøhensyn. Enkelte av bestemmelsene vil også få direkte betydning for næringen, som for eksempel finansieringsbestemmelsene (gebyrer) og bestemmelser om åpenhet og rettsikkerhet.

Den nye forordningen har i stor grad samme mål som tidligere, men det er gjort en del presiseringer, forenklinger og tiltak for å sikre at europeiske myndigheter opptrer enhetlig. Den er utvidet til å regulere «annen offentlig virksomhet» i tillegg til kontroll, for eksempel utstedelse av sertifikater og forebygging av dyresykdommer. Bestemmelser for å avdekke svindel og for å møte utfordringer med netthandel er også nytt.

Under behandlingen av forslaget i EU var medlemslandene spesielt opptatt av utvidelsen av virkeområdet for forordningen, rollen til offentlige veterinærer og finansiering gjennom gebyrer.

En stor del av regelverket vil bli utformet og presisert gjennom utfyllende regelverk fra Europakommisjonen. Det er gitt over 70 hjemler til Kommisjonen for å fastsette gjennomførende og delegerte rettsakter. Det kan ta flere år før alt utfyllende regelverk er på plass. Norge har anledning til å delta i arbeidsgrupper som utarbeider dette regelverket.

I høringsbrevet omtaler Mattilsynet flere av hjemlene som er gitt Kommisjonen til å utarbeide utfyllende regler. Det vises blant annet til at Mattilsynet har brukt betydelige ressurser på å delta i arbeidet med å revidere reglene for offentlig kontroll av animalske produkter. Dette gjelder blant annet utpeking av offentlige veterinærer og en utvidelse av ordning med å kunne delegere utførelsen av oppgaver knyttet til kjøttkontroll. Importkontroll er et annet område hvor Norge også har engasjert seg. De utfyllende rettsaktene vil bli sendt på høring i Norge og gjennomført som egne forskrifter.

Finansiering av kontrollfunksjonen gjennom gebyrer/egenandeler er et annet område hvor det vil bli gitt utfyllende regler. Temaet har tidligere vært oppe i Europautvalget. Like før forslaget ble lagt fram i 2013 [sa landbruksminister Trygve Slagsvold Vedum](#) at det er viktig å sikre at forslagene ikke kommer i konflikt med prinsippene i norsk skatte- og avgiftspolitik. [I Europautvalget i desember 2015 sa landbruksminister Sylvi Listhaug](#) at: «*Nå ser det ut som om vi finner løsninger på det som Norge kan leve med*».

Det er artikkel 79 i den nye kontrollforordningen som fastsetter hovedprinsippene for gebyrer. Det er to alternativer: enten et fast beløp eller at gebyrene beregnes ut ifra de faktiske kostnadene. Det presiseres i langt større grad enn tidligere hvilke kostnader som skal inngå i beregningen. I særskilte tilfeller åpnes det for å redusere gebyrene. Det gjelder for eksempel virksomheter med liten produksjon eller som bruker tradisjonelle metoder, i regioner med særlig geografiske begrensninger, eller på bakgrunn av driftsansvarliges tidligere overholdelse av reglene. Mattilsynet viser i høringsnotatet til at forskrifter som regulerer gebyrer vil bli sendt på egen ordinær høring.

[I en kronikk på aftenposten.no 17. september](#) kritiserer Lennart Johanson ESAs kontroll av den norske matproduksjonskjeden. Johanson, som tidligere har jobbet i både ESA og Kommisjonen, mener manglende kvalitetssikring av ESAs kontroll gir unødvendige kostnader for norsk matproduksjon og matforvaltning. I EU er det Den Europeiske Revisjonsretten som kontrollerer Kommisjonen. EUs totalpakke som omfatter regelverk som både er innenfor og utenfor EØS-avtalen skaper også problemer, mener Johanson. Han foreslår blant annet et tettere samarbeid mellom ESA og Kommisjonen, og at EØS EFTA-landene inngår i Kommisjonens årlige risikobaserte programmer, som også omfatter områder som faller utenfor EØS-avtalen.

Rapporteringspliktsaken

ESA mener at rapporteringsplikt til skattemyndighetene strider mot EØS-avtalen. Norske myndigheter er ikke enige i ESAs syn.

EFTAs overvåkningsorgan ESA sendte i desember 2018 en [grunnlagt uttalelse](#) til Norge, hvor det fremgår at Norge etter ESAs syn bryter EØS-avtalens artikkel 36 om tjenestefrihet ved å opprettholde rapporteringsforpliktelser for tjenesteleverandører fra andre EØS-land. Norge er ikke enig i dette, og i [sitt svarbrev](#) til ESA 5. april 2019 fastholder Norge at rapporteringsforpliktelsene er rettferdiggjort i tvingende allmenne hensyn, er nødvendige og proporsjonale.

Rapporteringsforpliktelsene er inntatt i [skatteforvaltningsloven](#) § 7-6 og [skatteforvaltningsforskriften](#), og innebærer en forpliktelse for næringsdrivende og offentlige organer som gir utenlandske personer eller selskap et oppdrag i Norge, til å gi opplysninger om oppdraget og eventuelle underoppdrag. Konkret kreves detaljert informasjon om kontrakter med en verdi på over 20 000 kroner, både fra den norske tjenestemottakeren og fra leverandører fra andre EØS-land, senest 14 dager etter at arbeidet er påbegynt. Norske tjenestemottakere/ytere er ikke underlagt samme rapporteringskrav. Rapporteringsforpliktelsen er sanksjonert med bøter. Saken går tilbake til 2016. På bakgrunn av flere mottatte klager fra tjenesteytere som fant de norske reglene uforholdsmessig byrdefulle, kom ESA i sin foreløpige vurdering til at datidens rapporteringsregler gikk utover formålet om å sikre tilsyn og å hindre skatteunndragelser. [Siden den tid har Stortinget vedtatt endringer](#) i skatteforvaltningsloven og skattebetalingsloven for å imøtekomme ESAs krav. [Opposisjonen stemte den gangen mot regjeringens forslag](#). I sin grunnlagte uttalelse i etterkant av lovendringene og Norges svar på ESAs åpningsbrev, mener overvåkningsorganet like fullt at disse ikke er tilstrekkelige til å unngå at reglene bryter med EØS-avtalen. ESAs begrunnelse kan oppsummeres som følger:

- Rapporteringsforpliktelsene utgjør en restriksjon etter EØS-avtalens artikkel 36 om fri bevegelse av tjenester, noe som heller ikke bestrides av norske myndigheter. Eksistensen av en restriksjon innebærer en plikt for norske myndigheter til å rettferdiggjøre denne ut fra et legitimt, EØS-rettslig hensyn. Videre må norske myndigheter godtgjøre at forpliktelsen er egnet, nødvendig og proporsjonal.
- Selv om hensyn til effektiv skatteovervåkning og skatteinnkreving er legitime hensyn, er ikke rapporteringsforpliktelsene proporsjonale. Selv om Norge etter EØS-avtalen ikke er forpliktet til å implementere EUs regler på skatte- og avgiftsområdet, er Norge forpliktet til å vurdere om mindre inngripende tiltak også kan være egnet til å oppnå de legitime målsetningene. ESA mener at Norge i større grad burde undersøke muligheten til å få informasjon gjennom de bilaterale skatteavtalene man har med andre EØS-land, og at [IMI-samarbeidet](#) burde vært benyttet.
- Videre mener ESA at norske myndigheter ikke godt nok har underbygget sin påstand om at tjenesteytere fra EØS-medlemsland ikke overholder skattereglene, da statistikken det vises til, ikke differensierer mellom land utenfor og innenfor EØS. ESA viser også til at en generell formodning om skatteunndragelse, som kun er basert på at en tjenesteleverandør

er etablert i et annet medlemsland, ikke er tilstrekkelig til å rettferdiggjøre en skatteordning som virker negativt inn på de formål som søkes oppnådd gjennom EØS-avtalen.

ESA konkluderer følgelig med at de aktuelle bestemmelsene bryter med EØS-avtalen.

I sitt tilsvarende fastholder Norge ved Finansdepartementet at rapporteringsforpliktelsen etter skatteforvaltningsloven er rettferdiggjort ut fra hensynet til en effektiv skatteovervåkning, i tillegg til hensynet om å forebygge skattesvindler. Videre er forpliktelsen både egnet og nødvendig til å oppnå disse formålene. Departementet tilbakeviser ESAs argumentasjon blant annet ved å vise til følgende:

- Uten rapporteringsforpliktelsen ville man i et stort antall saker ikke ha noen informasjon om hvilke tjenester som ytes i Norge av utenlandske midlertidige tjenesteytere, og derved ingen informasjon om skattegenererende inntekt i Norge fra disse tjenestene. Lovendringene som ble foretatt i 2017 har blitt vurdert til å være de minst inngripende tiltakene som fortsatt er egnet til å oppnå formålet. For tjenesteytere etablert i Norge er det en rekke muligheter til å skaffe seg informasjon om inntekter, herunder fra banker og andre finansinstitusjoner, i tillegg til ulike former for egenrapporteringsmekanismer. De samme mulighetene eksisterer imidlertid ikke for utenlandske institusjoner, noe som nødvendiggjør de omstridte rapporteringsforpliktelsene.
- Norske myndigheter mener videre at det kan dokumenteres at utenlandske midlertidige tjenesteytere i mindre grad enn tjenesteytere etablert i Norge leverer korrekt selvangivelse. Rapporteringsforpliktelsen er av den grunn et essensielt verktøy for å hindre skatteunndragelse.
- ESAs argument om at det er mulig å benytte seg av internasjonalt samarbeid, herunder IMI-samarbeidet, er et uttrykk for at man ikke har skjønnet hvordan et skatteovervåkningssystem foregår. Dersom en utenlandsk tjenesteyter ikke er forpliktet til å rapportere i henhold til skatteforvaltningsloven § 7,6, og heller ikke leverer selvangivelse, har ikke norske myndigheter noen oppfordring til å bruke sitt internasjonale nettverk i det hele tatt. Man ser heller ikke at en tjenesteyters hjemland skulle kunne gi relevant informasjon om tjenesteyterens aktiviteter i Norge.

En grunnlagt uttalelse er trinn to i traktatbruddprosedyren. Det gjenstår å se om Norges tilsvarende endrer ESAs konklusjon om at rapporteringsforpliktelsen innebærer et brudd på EØS-avtalen artikkel 36. I motsatt fall kan ESA i neste omgang bringe saken inn for EFTA-domstolen.

Rettsaker

Neste møte i EØS-komiteen finner sted i Brussel 27. september 2019. Utenriksdepartementet oversendte 17. september en liste til Europautvalget med rettsaker som EØS-komiteen vil kunne fatte beslutning om den dagen. Listen inkluderer en rettsakt som krever Stortingets samtykke, om EUs nye kontrollforordningen på matområdet. Den er beskrevet i egen sak lenger opp. Utenriksministeren har også varslet om at hun vil orientere om saken på møtet i Europautvalget 20. september. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon har ikke kommentert andre rettsaker. Disse er listet opp i informasjonen fra Utenriksdepartementet med lenker til EØS-notatet for hver rettsakt.